

OBREDNE I OTAJSTVENE DINAMIKE U KRŠĆANSKOJ INICIJACIJI

Robert Kupčak

Uvod

Inicijacija, općenito shvaćena kao pristup pojedinca nekoj zajednici, oduvijek je bila važan čin i za pojedinca, ali jednako tako i za zajednicu. Inicijacija je, naime, tijesno vezana uz kategorije identiteta i pripadnosti. Inicijacija daruje i utvrđuje identite pojedinca te objavljuje i potvrđuje njegovu pripadnost zajednici, društvu ili skupini. Ne upuštajući se u zanimljive socio-antropološke analize raznih inicijacijskih oblika, pozornost usmjeravamo prema kršćanskoj inicijaciji i naglascima koji je karakteriziraju baš kao kršćansku.

Radom se želimo približiti dubljemu i cjelovitijemu razumijevanju kršćanske inicijacije kao poniranja u otajstvo Krista i otajstvo Crkve, slijedeći pritom put obredne dinamike, kako nam ga ocrtava drevna liturgijska praksa, čitana iz najstarijih liturgijskih i patrističkih izvora. Put otajstvene dinamike uranjanja u otajstvo Krista otkan je liturgijskom euhologijom, obrednim gestama i činima, arhitektonskim i ikonografskim elementima koji zajedno grade obred kao strukturu otajstvenoga događanja. Uočavajući te elemente želimo čistiti memoriju razuma i srca za ispravnije i punije razumijevanje, a onda i življenje kršćanske inicijacije kao hoda k vjeri i u vjeri. Poznavanje obredne dinamike kakvu je nekoć njegovala obredna praksa Crkve pomaže nam na nov način živjeti i otkrivati liturgijsku estetiku i dinamiku otajstva u današnjim sakramentalnim slavljima.

■ ■ ■ ■ ■

Radom se želimo približiti dubljemu i cjelovitijemu razumijevanju kršćanske inicijacije kao poniranja u otajstvo Krista i otajstvo Crkve, slijedeći pritom put obredne dinamike, kako nam ga ocrtava drevna liturgijska praksa, čitana iz najstarijih liturgijskih i patrističkih izvora.

Od velikog značenja u ovom razmišljanju bit će nam liturgijsko-teološka rekonstrukcija baptisterijalnog kompleksa episkopalnoga centra u Saloni koji će nam svojom arhitektonskom jasnoćom uz korištenje liturgijskih vrela biti pomoć u izlaganju važnosti obredne dinamike (procesnosti) u kršćanskoj inicijaciji (točnije sakramentu krštenja) kao snažne antropološke dimenzije sakramenta krštenja. Želja mi je da nas u našem promišljanju vodi unutarnji poticaj Duha za traženjem istinskoga iskustva Otajstva u obrednim gestama što ih je Crkva kroz svoju povijest strukturirala u liturgijske čine po kojima je bila i jest djelatnim znakom Krista i njegova otkupljenja.

1. Baptisterij episkopalnog centra u Saloni – arhitektonski primjer inicijacijske dinamike

Ranokršćanska obredna inicijacijska praksa, snažno utemeljena na otajstvenoj dinamici Kristova otajstva, tražila je u svom obrednom izričaju prostornost, dostojno mjesto koje će svojim arhitektonskim uređenjem jasno odražavati inicijacijsku otajstvenu dinamiku. Kršćanske su zajednice od četvrtoga stoljeća za slavlje istinske inicijacije, *uranjanja u Krista*, gradile prostore koji su služili samo tome slavlju. Nerijetko nalazimo primjere u kojima baptisteriji svojom prostornošću i značenjem nisu bili manje važni od crkve-bazilike u kojoj se slavila euharistija. Jedan od takvih reprezentativnih primjera jest baptisterij u sklopu Lateranske bazilike, no nama će u razmišljanju o inicijacijskoj dinamici na pomoć biti baptisterij episkopalnog centra u Saloni, kojeg je kratkom studijom u liturgijsko-teo-

loškom kontekstu obradio Ante Crnčević¹. Baptisteriju episkopalnog centra u Saloni u različitim se istraživanjima pristupalo ponajviše s arheološkog aspekta i na taj su ga način pokušali rekonstruirati brojni stručnjaci. Ante Crnčević, proučavajući baptisterij u Saloni, potkrjepljujući svoja razmišljanja svjedočanstvima velikih mistagoga prvih crkvenih vremena i drugim liturgijskim izvorima, želi ukazati na nužnost teološkog čitanja jednog takvog liturgijskog prostora. Takvim razmišljanjem dolazi do sheme prijedloga rješenja baptisterijalnog kompleksa. Ovaj prijedlog rješenja baptisterijalnog kompleksa bit će nam od pomoći kako bismo mogli na konkretnom primjeru vidjeti arhitektonsku dinamiku prostora, a koja je oblikovana iz unutarnje duboke zbilje otajstvene inicijacijske dinamike.

Prateći priloženu shemu, uočavamo kako je slavlje inicijacije započinjalo predkršnim obredima koje je lako smjestiti u *catechumeneum* (1). Iz tih predkršnih obreda izdvajamo obred *effatha*,² zvan također *mysterium apertionis* ili *mysteria apertionis*,³ koji se u rimskoj liturgijskoj tradiciji vršio u subotu ujutro, a u milanskoj u subotu u noći, prije vazmenog bdjenja. Uz taj obred može se vezati i čin svečanog otvaranja baptisterija, poznat u

¹ Ante CRNČEVIĆ, »Baptisterij episkopalnoga centra u Saloni u liturgijsko-teološkom kontekstu«, u: Josip DUKIĆ – Slavko KOVAČIĆ – Ema VIŠIĆ-LJUBIĆ, *Salonitansko-splitska Crkva u prvom tisućljeću kršćanske povijesti*. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa u povodu 1700. obljetnice mučeništva sv. Dujma, Split, 2008.

² Obred se odvijao na sljedeći način: biskup bi dodirivao uši i nosnice izabranika uz riječi „Effetha, quod est adaperire!“ (Efeta, što će reći ‘Otvori se’). Obred je nadahnut Isusovim ozdravljenjem gluhonijemoga čovjeka u dekapolskom kraju (usp. *Mk* 7, 34).

³ Usp. AMBROSIUS, *De Sacramentis*, 1,2, Milano, 1982.

nekim liturgijskim tradicijama.⁴ Odatle su izabranici odlazili u manju dvoranu u kojoj su se razodijevali (2) te potom ulazili u baptisterij (3) zaustavljajući se pred krsnim zdencem s njegove zapadne strane gdje se vršio čin odreknuća od Sotone, pri čemu su odlagali pokorničku odjeću, vlastitu stanju grješnosti i »staromu životu«. Izabranik je potom silazio u krsni zdenac gdje je, uz ispovijest vjere u trojednog Boga bio triput uranjan u vodu te iz zdenca izlazio na njegovoj istočnoj strani. Odjenuvši novu krsnu odjeću novokrštenik je pristupao istočnoj niši baptisterija gdje ga je svećenik pomazivao blagoslovljenim uljem (prvo krsno pomazanje). Odatle je novokrštenik izravno iz baptisterija odlazio u *consignatorium* (4) gdje je biskup zaključivao krštenje polaganjem ruke i pomazanjem krizmom (posvećeno miomirisno ulje). Nakon pomazanja i biskupove pastirske riječi novokrštenici bi u svečanoj procesiji ulazili u baziliku (5) gdje ih je u molitvi dočekivala kršćanska zajednica, kojoj su se pridruživali u slavlju euharistije.⁵

Čitanjem inicijacijske obredne prakse u liturgiji krštenja iz ovog shematskoga prikaza jasno zaključujemo da je obred inicijacije zahtijevao hod, time i prostornost kakvu imamo prilike vidjeti na predloženoj skici. Nakon dugoga inicijacijsko-katekumenskog hoda po obra-

ćenju, životu molitve, katehetskoj pouci, približavanju životu zajednice te katekumenskim liturgijskim slavljima, slavlje inicijacije bilo je razvijano u hodu od jednog obrednog elementa do drugoga.⁶

2. Dinamika kršćanskog inicijacijskog procesa ritmizirana dinamikom otajstva Krista

U svemu što pastoral Crkve želi nazvati dinamikom ili u čemu se zamjećuje dinamičnost važno je uočiti božansku *dynamis*, snagu iz koje izvire svako gibanje. No ta dinamičnost pastoralna ne bi smjela ostati bez svoga značenjskog utemeljenja u *dinamici otajstva Krista*. Zamjećivanjem otajstvene dinamike u slavlju sakramenata inicijacije, u njihovu slijedu te u rastu i različitosti manifestiranja iste božanske *dynamis*, koja vodi k punini spasenja, očigledno je i jedinstvo sakramentalnoga, dinamičkoga procesa koji je združen s istim izvorom i istim ciljem svih sakramenata, a to je aktualizacija Kristova otajstva spasenja u Crkvi koja slavi.⁷

Arhitektonska dinamika baptisterijalnog kompleksa u Saloni jasno nam ukazuje na združenost obrednih elemenata koji se međusobno nadovezuju jedan na drugi i koji samim tim očituju postupnost obredne dinamike koja smjera postupnomu (dinamičnomu) *priteljovljavanju Kristu*. Svi obredni elementi duboko su združeni snažnom otajstvenom zbiljom, *otajstvom Isusa Krista* koje ih združuje u jedan nedjeljivi, premda etapni, hod vjere.

⁴ Obred *effetha* nerijetko je, prema uzoru ambrozijanske tradicije, bio vezan uz čin svečanoga otvaranja baptisterija odnosno središnje dvorane baptisterijalnoga kompleksa u kojoj se nalazio krsni zdenac. U Milanu, Antiohiji i hispankim krajevima baptisterij je bio svečano zatvaran na prvu korizmenu nedjelju, kad je započinjala bliža priprema katekumenskih izabranika za slavlje kršćanske inicijacije.

⁵ Usp. Ante CRNČEVIĆ, »Baptisterij episkopalnoga centra u Saloni u liturgijsko-teološkom kontekstu«, 347-348.

⁶ Ante CRNČEVIĆ, »Inicijacijska dinamika u liturgiji krštenja. Od dinamike otajstva do obrednoga ustroja«, u: *Bogoslovska smotra*, 79 (2009.), 3, 512.

⁷ *Isto.*, 502.

Unutarnju dinamiku među sakramentima kršćanske inicijacije možemo iščitavati iz novozavjetnoga tumačenja *dynamis* i njezinoga otajstvenog uzbiljenja u liturgiji Crkve.⁸ Na više mjesta u Novom zavjetu susrećemo pojam *dynamis* koji nam ukazuje na otajstvenu dinamiku, dinamiku *otajstva Isusa Krista*.

»Potrebno je krenuti od Isusova obećanja i poslanja učenika prije uzašašća, neodvojivoga od njegova vazmenog otajstva muke-smrti-uskrsnuća: „Primit ćete snagu (*dynamis*) Duha Svetoga koji će sići na vas“ (Dj 1,8).⁹ U navedenoj Isusovoj rečenici epegezegetski genitiv „Duha Svetoga“ otkriva da je obećana sila sâm Duh. Interpretacija Duha slikom sile ili snage u Lukinim spisima nije rijetka. U otajstvu utjelovljenja Duh se pojavljuje kao *dynamis* koja osjenjuje Djevicu iz Nazareta (usp. Lk 1,35), a Isusovo izabranje i djelo otkupljenja kao „pomazanje Duhom i snagom (*dynamis*)“ (usp. Dj 10,38). „Sila“ ili „snaga“ o kojoj govore evanđelja vlastitost je samoga Boga. Ona prebiva u Kristu i manifestira se kao način objave njegova božanstva: „Sve je to mnoštvo tražilo da ga se dotakne jer je snaga (*dynamis*) izlazila iz njega i sve ozdravljala“ (Lk 6,19). Izostavljajući ovdje govor o „Božjoj moći“, očitovanoj u Kristu i njegovim djelima, zastavljamo se na razmatranju Božje moći ili snage (*dynamis*) koja se djelovanjem obećanog Dara u životu apostolske Crkve manifestira nakon Kristova uskrsnuća. Riječ je o Crkvi koja u posebnim liturgijskim

činima, formiranima u dužem vremenskom razdoblju, prepoznaje djelovanje one iste *dynamis* koja je bila djelatnim znakom Krista i njegova djela otkupljenja.¹⁰

Dynamis je dakle snaga Božja, Duh Božji i stoga je silazak Duha Svetoga nad apostole, interpretiran kao njihovo krštenje, krštenje Duhom. Tako će i prva zajednica krštenje obraćenika gledati kao prožetost Snagom koja one koji se krste pritjelovljuje Kristu. Pritjelovljenje Kristu događa se dakle, po vjeri te po snazi Duha. Element uranjanja u vodu, koji će se kasnije ustaliti u kršćanskoj zajednici tek je jedan od simboličkih izraza uranjanja u Krista, u njegovo vazmeno otajstvo smrti i uskrsnuća.¹¹ Da je tomu tako, pokazuju neki od novozavjetnih izraza koji govore o novome rođenju »iz vode i Duha« (Iv 3, 5) ne rabeći sliku vode; oni jasno upućuju na otajstvo okristovljenja, no nipošto ne umanjuju otajstvo krštenja nego ističu kristoliku dimenziju kršćanskog življenja koja izvire iz krštenja: biti u Kristu (IKor 1, 30; 2Kor 5, 15; 1Pt 5, 14; usp. IIv 5, 20), živjeti u Kristu (Kol 2, 6; Tim 3, 12), zaodjenuti se Kristom (Rim 13, 14), zaodjenuti se u Krista (Gal 3,27), biti posvećeni u Kristu (IKor 1, 2; Heb 10, 10), stvoreni u Kristu (Ef 2, 10), opravdati se u imenu Gospodina Isusa Krista (IKor 6, 11), biti jedan u Kristu (Gal 3, 27)... Nakon Kristova uzašašća, sva se Kristova spasenjska aktivnost, koja se zbilja »jedanput zauvijek«,

⁸ Usp. *Isto.*, 502.

⁹ Ovdje valja naglasiti kako ovo nije ključan tekst za razumijevanje pojma *dynamis* u novozavjetnoj teologiji Božje moći, ali ga uzimamo kao temelj našem tumačenju.

¹⁰ Ante CRNČEVIĆ, »Inicijacijska dinamika u liturgiji krštenja. Od dinamike otajstva do obrednoga ustroja«, 503.

¹¹ Kasniji je kršćanski govor o krštenju privilegirao u tolikoj mjeri ovu teološku sliku i njezin izravni obredni izričaj u gesti uranjanja u vodu da su u sjeni, a uskoro u zaboravu, ostale mnoge druge teološke slike otajstva preporođenja što ga uokviruje prvi sakrament.

uprisutnjuje snagom Duha. Pritjelovljenje Kristu – vjerom, uranjanjem u vodu, svjedočanstvom života, mučeništvom – uvijek se događa snagom Duha.¹²

3. Inicijacijska dinamika krštenja – postepeno uranjanje u Krista

Nakon što smo razmotrili baptisterijalnu arhitektonsku strukturu na primjeru baptisterija episkopalnog centra u Saloni (ne gubeći je i dalje ispred očiju) i posvijestili činjenicu djelovanja Duha u sakramentima, tj. otajstvene dimenzije koja je temelj sakramenata, trenutak je ući u inicijacijsku dinamiku krštenja koju ritmizira Krist, a koja je jasno vidljiva u prikladnom liturgijskom prostoru za slavlje sakramenata inicijacije i u obrednim činima – ovdje se zaustavljamo ponajprije na inicijacijskoj dinamici čina uranjanja u krsni zdenac, čina koji mu neposredno prethode i koji ga slijede.¹³

Dobro je napomenuti kako je u inicijacijskoj dinamici krštenja izrazito potrebna otvorenost dinamici otajstva jer bez otvorenosti dinamici otajstva učinak sakramenta ostaje izvan našega zamjećivanja i iskustva.¹⁴

Središnji prostor baptisterijalnog kompleksa zauzima krsni zdenac u koji je katekumen dolazio sa zapadne strane. Zapadna strana, kao strana svijeta na kojoj zalazi sunce, označavala je grijeh, stari život

koji je kršćanin iza sebe ostavljao silaskom u krsni zdenac. Odbacivanje staroga života, tj. grijeha izabranik (*electus*)¹⁵ je i obredno iskazivao, još uvijek stojeći na zapadnoj strani krsnog zdenca, skidanjem pokorničke odjeće koju je nosio u korizmenom vremenu pripreve za sakrament krštenja, a koja je redovito bila od tvari životinjskoga podrijetla (kostrijeti, vune ili grube kože) te jasnim i glasnim iskazom odreknuća od Zla. Pošto je izabranik izrekao svoje odreknuće, okretao se prema istoku i započinjao svoj put iz zemlje ropstva (grijeha) prema zemlji obećanja (Crkva) – silazio u krsni zdenac gdje je trostrukim uranjanjem u živu vodu¹⁶ na otajstven način bio *uranjan* u Boga Oca i Sina i Duha Svetoga – kako kaže i sam glagol *baptizein* (βαπτίζειν), uroniti.¹⁷ I krsna je formula očitavala di-

¹⁵ Katekumenat je u užem smislu riječi završavao na prvu korizmenu nedjelju kada se među katekumenima obavljao izbor i upis onih koji su izabrani (*electi*) kao prikladni za pristup kršćanskoj inicijaciji u Vazmenome bdjenju. Korizmom je nastupalo neposredno vrijeme pripreve, kao »vrijeme čišćenja i prosvjetljenja«.

¹⁶ Kada kažemo »živu vodu« onda to ovdje na stvaran način mislimo jer je u blizini baptisterijalnog kompleksa u Saloni bio izvor rijeke Jadra. Dobro je sačuvan i jasno vidljiv dovod žive vode iz sjeverne trase vodovoda do samoga baptisterija i krsnog zdenca. Crnčević u svom izlaganju o *Baptisteriju episkopalnog centra u Saloni u liturgijsko-teološkom kontekstu* piše kako don Frane Bulić u članku *Po ruševinama stare Salone*, 94, (novo izdanje u: *Prilog Vjesniku za arheologiju i historiografiju dalmatinsku*, 79, Split, 1986.) svjedoči da je u sam krsni zdenac voda iz obližnjega kamenoga vodovodnog kanala bila dovedena olovnim cijevima koje su se mogle vidjeti sve do 1914. godine kada su otuđene.

¹⁷ Korisno je reći kako je između glagola *bápto* (βαπτω) i *baptízo* (βαπτίζω), koje nalazimo u novozavjetnim tekstovima, ovaj drugi odabran kao *terminus technicus* za čin kršćanskog krštenja/uranjanja, dok prvi čuva osnovno i šire značenje uroniti, potopiti. Takva vlastitost u kršćanskom pojmovlju pokazuje da je krštenje/uranjanje, kao jednokratni inicijacijski čin, bilo novost u religijskoj i

¹² Ante CRNČEVIĆ, »Inicijacijska dinamika u liturgiji krštenja. Od dinamike otajstva do obrednoga ustroja«, 506.

¹³ U sljedećem promišljanju vođen sam smjernicama Ante Crnčevića u liturgijsko-teološkom tumačenju baptisterijalnog kompleksa u Saloni.

¹⁴ Ovdje ne želimo tematizirati niti dovoditi u pitanje nauk o »učincima« sakramenta (*ex opere operato*).

namiku koja je istaknuta prijedlogom u trojstvenoga Boga i gestom trostrukoga uranjanja u vodu ili polijevanja vodom.¹⁸ Uranjanje u vodu označavalo je uranjanje u Boga, u otajstvo Kristove pashe.

I forma krsnoga zdenca trebala je svojom formom izreći i obredno omogućiti dinamičku zbilju otajstva. Krsni zdenac najčešće je bio križnoga oblika¹⁹ kako bi se silazak u krsni zdenac ili samo uranjanje u vodu doživjelo kao uranjanje u Kristovu pashu. Također je česta znakovnost triju stuba kod silaska u krsni zdenac koje su imale zadaću govoriti o trodnevnom Kristovom silasku i boravku u smrti te omogućiti obredno-simboličku zbiljnost krštenikova silaska u otajstvo Kristova Vazma. A kako bi se krštenje u potpunome smislu shvatilo kao kršćaninova pasha (prijelaz), i sam je obred u doslovnom smislu riječi trebao biti *pashalan, prijelazan*.

4. Dinamizam oslikan glagolima u Ambrozijevim krsnim katehezama

Krsne mistagoške kateheze sv. Ambrozija Milanskoga, izrečene pred novokrštenicima nakon obrednoga iskustva, imale su zadaću krštenicima protumačiti dinamiku otajstva koje ga čini *novim čovjekom*. Nemoguće je ne zamijetiti kako Ambrozije predstavlja krštenje kao *transitus*²⁰ želeći

kultnoj praksi onoga doba.

¹⁸ Spis *Traditio apostolica*, 21, svjedoči o dvama načinima krštenja, odnosno o dva različito uređena mjesta za taj sakrament: »Sit aqua fluens in fonte vel fluens de alto.« Stoga sam silazak u krsni zdenac kao i izlazak iz njega nisu nužno pretpostavljali gestu uranjanja.

¹⁹ Forma razvedenoga i rascvjetaloga križa, odnosno četverolista ili četverolatičnoga cvijeta.

²⁰ U kršćanskom latinitetu ova je riječ zadobila znače-

približiti njegovu otajstvenu dimenziju. Taj je dinamizam oslikan glagolima gibanja²¹: *dodōsmo do zdenca, prišao si bliže, sišao si u zdenac*,²² *uronjen si u vodu, prošao si kroz zdenac, uzdignut si iz zdenca*²³, *uputio si se prema oltaru...*²⁴ »Svi ti izričaji mogli su biti shvaćeni samo iz iskustva obreda koji je prostorno omogućavao ovu inicijacijsku i tranzicijsku dinamiku. Sakramentalni hod očitovan u obrednoj dinamici krštenja predstavljen je kao istinski *transitus a terrenis ad caelestia, a peccato ad vitam, a*

nje umiranja i smrti, a u Ambrozijevu krsnom rječniku postala jednim od ključnih pojmova za razumijevanje krštenja i njegove otajstvene dinamike.

²¹ Kako bi se zorno približili Ambrozijev prikaz krštenja kao *transitus* uz neke od glagola vezat ćemo dijelove kateheza, prema: AMBROZIJE, *Otajstva i tajne*, Makarska, 1986. Ipak, dobro je promotriti latinski izvornik Ambrozijevih kateheza (*De sacramentis*) i navedene glagole pokreta koji nam, na latinskom jeziku svojstven način, dočaravaju dinamiku otajstva: *venimus ad fontem; accessisti propius; ingressus es; venisti ad fonte, descendisti in eum; qui per hunc fontem transit; ergo mersisti, venisti ad sacerdotem; ascendisti de fonte; sequitur spirituale signaculum; venire habes ad altare; coepistis venire; spectarunt angeli, viderunt vos advenientes; veniebas ergo desiderans ad altare; venisti ad altare*.

²² »Sada raspravimo što je ono što se naziva krštenje. Pristupio si zdencu, sišao u nj, ugledao vrhovnoga svećenika, vidio levite i prezbitera kod zdenca. Što je krst?«, u: AMBROZIJE, *Otajstva i tajne*, Makarska, 1986., VI, 16, 164.

²³ »Popeo si se iz vrela. Što je slijedilo? Slušao si čitanje. Potpasani svećenik – iako bi to mogli učiniti i prezbiteri, ipak na vrhovnog svećenika spada početna služba – potpasani vrhovni svećenik, velim, oprao ti je noge. Što znači to otajstvo?«, u: AMBROZIJE, *Otajstva i tajne*, I, 4, 168.

²⁴ »Što dolazi poslije toga? Imaš pristupiti oltaru. Budući da si se približio, možeš vidjeti što ranije nisi vidio. Ciljam na otajstvo o kojem si čitao u evanđelju ako si čitao. Ipak si jamačno o tome čuo. Slijepac je pristupio Gospodinu da ga iscijeli. Krist je druge liječio samom riječju i besjedom. Naredbom je u oči ulijevao svjetlo. Međutim, u evanđeoskoj knjizi koja nosi naslov *Po Ivanu* – Ivan je vistinu bolje od ostalih zamijetio, naznačio i protumačio velika otajstva – htjede u slijepcu unaprijed uobličiti otajstvo.«, u: AMBROZIJE, *Otajstva i tajne*, II, 11, 171.

culpa ad gratiam, ab iniquitamento ad sanctificationem. Sve te dinamike dosežu svoj *culmen* u udioništvu novokrštenika u euharistijskom stolu zajednice: *Venistis ergo ad altare, accepistis gratiam Christi, sacramenta estis caelestia consecuti.* Još je važnije uočiti taj anabatski ritam obreda praćen Božjom *katabasis*, koja sveukupnoj dinamici obreda daje smisao otajstvenoga događaja.²⁵ Nakon što je prošao kroz krsni zdenac sa zapada na istok, krštenik je odijevao krsnu haljinu, i to otkanu od tvari biljnoga podrijetla, najčešće od lana, kao znak svećeničkog i kraljevskog dostojanstva. Zašto potreba krsne haljine baš od tvari biljnoga podrijetla? Sjetimo se prethodnoga govora o vremenu korizme kao vremenu neposredne pripreme katekumena za primanje sakramenata kršćanske inicijacije kad su katekumeni nosili pokorničku odjeću tkanu od tvari životinjskog podrijetla koja je označavala grijeh i zarobljenost. Ovdje, u prvome pokrsnome činu, u odijevanju, baš zbog toga imamo jasnu distinkciju vremena prije i poslije krštenja u kojem nam simbolika krsne haljine tkane od lana govori o milosti Božjeg izabranja i novosti čovjekove antropološke biti – *U Krista ste se krstili, Krista ste obukli. Aleluja.*

Pokrsno pomazanje krizmom imalo je zasebnu svečanu dvoranu, *consignatorium*, koja je interpretirana kao *zemlja obećanja* u koju krštenik ulazi. Naposljetku, euharistija je slavljena u bazilici, s okupljenom zajednicom, koja je radosno primala novorođenu braću u vjeri.

5. Antropološka dimenzija procesnosti (inicijacijske dinamike)

Tragom razumijevanja i teološkog interpretiranja obredne dinamike, kao iskustvenoga izriječka dinamike otajstva, uočava se potreba novoga antropološkoga pristupa inicijacijskome hodu vjere. »Dinamička antropologija«, koja se ne zaustavlja na analizi 'struktura' i činjeničnosti, nego na temelju 'procesa', pokazuje kako se dar vjere može razumjeti u svome bogatstvu upravo u danosti rasta, hoda, dinamičkoga procesa, kojemu je Božji Duh *virtus* i *dynamis*, preobražajna snaga koja krštenika pritjelovljuje Kristu i čini ga dionikom njegova spasenja.²⁶

Procesnost, dakle 'pomaže' kršteniku da kroz jasno očitovane obredne geste vođene dinamikom otajstva Krista u sakramentu krštenja, naravno uključujući njegovu otvorenost, Snaga (*Dynamis*) mjenja njegovu bit, jer u nju samu ulazi otajstvena zbiljnost Kristove prisutnosti. U otvorenosti krštenika, koja je drugo ime za vjeru, snagom Duha, obredni čin Crkve postaje spasenjski djelatan za novokrštenika.

Zaključak

Sve što je u životu vjere važno ima svoje mjesto slavlja. Promatrajući današnju liturgijsku inicijacijsku praksu, nažalost, čini se kako inicijacija u liturgiji danas još nema svojega mjesta. Pastoralna osjetljivost pronašla je i oblikovala mjesto različitim oblicima duhovnosti i pobožnosti. U crkvi nalazimo prostor za različite forme pučke pobožnosti, za klanjanje, za osobnu

²⁵ Ante CRNČEVIĆ, »Inicijacijska dinamika u liturgiji krštenja. Od dinamike otajstva do obrednoga ustroja«, 514.

²⁶ Usp. *Isto.*, 511.

molitvu, no ne i za kršćansku inicijaciju i za slavljenje sakramenata.

Jedan od primjera nam je sakrament krštenja koji se na vjerničko-egzistencijalnoj razini još uvijek ne poima na dovoljno jasan način kao sakrament inicijacije i kao vrata vjere (*ianua fidei*) – početak sakramentalnoga života. Plod toga površnoga pristupa jest i činjenica da u ne malom broju crkava ovaj sakrament nema vlastitoga mjesta slavljenja – krstioničkog prostora. Zato ćemo počesto vidjeti krstionicu (ako uopće postoji) negdje u blizini oltara, pa čak i u samom oltarnom prostoru. Drugdje krstionice i mjesta krštenja uopće nema. Takvo *bezmješće* sakramenta krštenja i kršćanske inicijacije rađa nemogućnost iskustvene doživljenosti dinamike obreda, njegove cjeline koja izrasta iz dinamike obrednih čina koji su uvjetovani arhitekturom prostora koja bi trebala izrasti iz iskustva življene dinamike Kristova otajstva. Zajednica kojoj je u krizi obredna dinamika sakramenta krštenja kao sakramenta kršćanske inicijacije – shvaćena ne samo kao *initium* (početak), nego kao i *initiatio* (ulaženje) u Krista i Crkvu, zajednicu vjernika, teško može doživjeti iskustvenu dinamiku Kristova otajstva koje se u sakramentima (napose sakramentima inicijacije) treba očitovati.

Potaknuti ovakvom problematikom kršćanske zajednice željeli smo svojim radom ukazati na potrebu jasne procesnosti (obredne dinamike) kršćanske inicijacije koja će svakom novom članu (kršteniku) pomoći da na jasan način pristupi u Krista i u Crkvu te da iskustveno na razini otajstva to i doživi. Inicijacija shvaćena kao proces, kao hod u vjeri, ima svoj cilj – rast u vjeri, a kojemu bi slavlje euharistije trebalo biti

vrijednovano i iskustveno doživljeno kao *culmen* (vrhunac) kršćanske inicijacije.

Tako će i svaki čovjek, svaki onaj koji se u Krista krsti, koji Kristom biva zaodjeven, postati *nov čovjek*, baš zato jer je u Kristu, jer se njegova bit iz dubine mijenja i on stječe dostojanstvo *djeteta Božjeg*.

